

Əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində

İnstitusional risk qiymətləndirilməsinə dair

METODOLOGİYA

1. Ümumi müddəalar

1.1. "İnstitusional risk qiymətləndirməsinə dair" Metodologiya (bundan sonra - Metodologiya) "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - Qanun) 21.7-ci maddəsinə və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə və kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının maliyyələşdirilməsinə qarşı qlobal maliyyə sistemini qorumaq üçün müvafiq siyasətin formalaşdırılması və yayılmasını təmin edən müstəqil hökumətlərarası qurumun (bundan sonra - FATF) tövsiyələrinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.

1.1. Bu Metodologiyanın məqsədi öhdəlik daşıyan şəxslərdə (bundan sonra - ÖDŞ) mümkün ƏL/TM, kütləvi qırğın silahlarının yayılması və yayılmasının maliyyələşdirilməsi risklərinin qiymətləndirilməsi prosedurunun və ÖDŞ-in üzləşdiyi zəifliklərin və təhdidlərin ətraflı təsvir edilməsi üçün risk meyarlarının müəyyən edilməsidir.

1.2. İRQ prosesi çərçivəsində müştərilərin işgüzar münasibətlərin yaradılması və ya davam etdirilməsi zamanı müəyyənləşdirilmiş və ÖDŞ-in fəaliyyəti zamanı ortaya çıxmış riskləri nəzərə alınmalıdır.

1.3. Bu Metodologiya İRQ zamanı ÖDŞ-in işçilərinin və struktur bölmələrinin fəaliyyətini tənzimləyir, İRQ prosesində məlumat və sənədlərin əldə edilməsi, emalı, risklərin azaldılması tədbirlərinin tətbiq edilməsi məsələlərini detallı şəkildə təsvir edir.

2.Anlayışlar

- 2.1. **ƏL/TMM** - cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə.
- 2.2. **Terrorizm** - ictimai təhlükəsizliyi pozmaq, əhali arasında vahimə yaratmaq, yaxud dövlət hakimiyyət orqanları və ya beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qərar qəbul edilməsinə təsir göstərmək məqsədilə insanların həlak olması, onların sağlamlığına zərər vurulması, əhəmiyyətli əmlak ziyanının vurulması və ya başqa ictimai təhlükəli nəticələrin baş verməsi təhlükəsi yaradan partlayış, yanğın və ya digər hərəkətlər (terror aktı) törətmək, habelə həmin məqsədlə bu cür hərəkətlərin törədiləcəyi ilə hədələməkdir.
- 2.3. **İnstitusinal risk qiymətləndirilməsi** - öhdəlik daşıyan şəxslərin müştəri uyğunluğu prinsipləri, əməliyyat riskləri, coğrafi faktorlar nəzərə alınmaqla müştərilərinin daxili risk qiymətləndirilməsi;
- 2.4. **Eyniləşdirmə** - müştərinin və/və ya nümayəndəsinin şəxsiyyətinin, hüquq qabiliyyətinin, təmsilçilik səlahiyyətinin və işgüzar fəaliyyətinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilən tədbirlərin məcmusu;
- 2.5. **Verifikasiya** - etibarlı, müstəqil mənbələrdən əldə edilən məlumat, sənədlər və ya informasiya ehtiyatları əsasında müştəri və nümayəndə barəsində əldə edilmiş eyniləşdirmə məlumatlarının həqiqiliyinin müəyyən edilməsi məqsədilə həyata keçirilən tədbirlərin məcmusu;
- 2.6. **Daxili nəzarət proqramı** – öhdəlik daşıyan şəxslərin müəyyən edilmiş risklərə, fəaliyyətlərinin miqyasına və xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə kompleks daxili nəzarət tədbirləridir.
- 2.7. **Qeyri-adi əməliyyatlar** - müştərinin mövcud fəaliyyəti üçün xarakterik olmayan mürəkkəb, habelə aydın iqtisadi və ya qanuni məqsədə malik olmayan, iqtisadi cəhətdən qeyri-rasional şəkildə və nisbətən iri həcmli nağd vəsaitlərlə həyata keçirilən əməliyyatlar;
- 2.8. **Şübhəli əməliyyatlar** - əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi riski yaratma ehtimalının yüksək olacağı güman edilən qeyri-adi əməliyyatlar;

2.9. Məsul şəxs - ÖDŞ-də rəhbərlik, o cümlədən işçi səviyyəsində təyin edilən və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili qayda və prosedurların həyata keçirilməsinə, ƏL/TMM sahəsində nəzarət funksiyasına malik olan təşkilat ilə məlumat mübadiləsinin həyata keçirilməsinə, həmçinin monitoring olunmalı əməliyyatlarla bağlı müvafiq hesabatların hazırlanmasına və təqdim olunmasına nəzarətə görə məsuliyyət daşıyan şəxs.

3. İnstitusional risk qiymətləndirilməsinin tətbiqi

3.1. Daxili qayda və prosedurlar, nəzarət mexanizmləri və onların inkişaf planları çərçivəsində ÖDŞ-lər institusional risk qiymətləndirilməsi Metodologiyası və prosedurları təsdiq etməlidirlər.

3.2. İnstitusional risk qiymətləndirilməsinin tətbiqi zamanı öhdəlik daşıyan şəxslər aşağıdakı parametrləri (bölmələri) nəzərə almalıdır:

3.2.1. Daxili nəzarət proqramının cavab verməli olduğu minimum Tələblərin effektivliyi, daxili prosedurların qanunvericiliyə uyğunluğunun yoxlanılması, rəhbərliyin, işçilərin daxili nəzarət proqramı üzrə hüquq və vəzifələrinin əhatəliliyi;

3.2.2. ÖDŞ-in leqallaşdırmaya və terrorçuluğa qarşı tələblərə riayət (bundan sonra - ƏL/TMM) sisteminin müstəqilliyi və effektivliyi, məsul şəxsin (yaxud onu əvəz edən şəxsin), ƏL/TMM sahəsində çalışan əməkdaşların fəaliyyətinin effektivliyi, onların bilik və səriştələrinin səviyyəsi, istifadə olunan kompüter və proqram təminatlarının yetərliyi, müstəqil audit mexanizminə dair tələblərin yerinə yetirilməsi;

3.2.3. məhsul və xidmətlərə münasibətdə:

3.2.3.1. məhsulun/xidmətin anonimliyə imkan verib-verməməsinə;

3.2.3.2. məhsulun/xidmətin müştərinin benefisiar mülkiyyətçisini gizlətməyə imkan verib-verməməsinə;

3.2.3.3. məhsulun/xidmətin müştərinin təqdim etdiyi əmlakının və ya ümumilikdə sərvətlərinin mənbəyini gizlətməyə imkan verib-verməməsinə;

3.2.3.4. məhsulun/xidmətin üçüncü şəxslərə ödənişlər etməyə imkan verib-verməməsinə;

3.2.3.5. məhsulun/xidmətin özündə bir qayda olaraq nağd vəsaitlərin qəbulunu və ya ödənilməsini ehtiva edib-etməməsinə;

3.2.3.6. məhsulun/xidmətin ölkə risk qiymətləndirilməsində MMX-nın və (və ya) nəzarət orqanlarının yazılı göstərişlərində və ya sahəvi

risk qiymətləndirilməsində yüksək ƏL/TM riskli olmasının qeyd edilib-edilməməsinə;

3.2.3.7. məhsulun/xidmətin əmlakın transsərhəd hərəkətinə imkan verib-verməməsi;

3.2.3.8. məhsulun/xidmətin yüksək həcmli və (və ya) çoxsaylı əməliyyatların yüksək tezlikdə həyata keçirilməsinə icazə verib-verməməsinə;

3.2.3.9. məhsulun/xidmətin müştərinin öhdəlik daşıyan şəxsin minimum nəzarəti altında əməliyyat aparmağa icazə verib-verməməsinə;

3.2.3.10. məhsulun/xidmətin xüsusilə yüksək əməliyyat və ya investisiya dəyərində malik olub-olmamasına;

3.2.3.11. məhsulun/xidmətin qeyri-adi mürəkkəbliyə malik olub-olmamasına.

3.2.4. əməliyyatlara münasibətdə:

3.2.4.1. əməliyyatın mürəkkəb, qeyri-adi olaraq irihəcmli olması;

3.2.4.2. açıq-aşkar iqtisadi və ya qanuni məqsədi olmayan əməliyyatların oxşar əməliyyat modelləri;

3.2.4.3. əməliyyatın xarakterinin və dəyərini əhəmiyyətli dərəcədə müştəri profilindən kənara çıxması.

3.2.5. müştərilərə münasibətdə:

3.2.5.1. müştərinin benefisiar mülkiyyətçisinin düzgün müəyyən edilib edilməməsinə;

3.2.5.2. müştəriyə gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiq edilib-edilməməsinə;

3.2.5.3. müştərinin işgüzar münasibətlərin mahiyyətindən kənar əməliyyat həyata keçirib- keçirməməsi (əqd bağlayıb-bağlamaması);

3.2.5.4. müştərinin açıq-aşkar heç bir iqtisadi məqsədi və ya mənfəəti olmayan mürəkkəb sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olub-olmamasına;

3.2.5.5. müştərinin sahibkarlıq fəaliyyətinin korrupsiya cinayətlərinin aləti olub-olmamasına;

3.2.5.6. müştərinin açıqlana bilməyən və ya mənbəyinin təsdiq edilməsi çətin olan əmlaka (təqdim edilən) və ya ümumilikdə sərvətlərə sahib olub-olmamasına;

3.2.6. Müştərilərlə işgüzar münasibətlərin yaradılması və ya davam etdirilməsi zamanı müəyyənləşdirilmiş və öhdəlik daşıyan şəxsin fəaliyyəti zamanı ortaya çıxmış risklər;

- 3.3.** İnstitusional risk qiymətləndirilməsi zamanı ÖDŞ-in üzləşdiyi və üzləşə biləcəyi risklər müəyyən edilir və müəyyən edilmiş riskə uyğun olaraq, müvafiq şkala əsasında risk dərəcəsi təyin edilir.
- 3.4.** Təyin edilmiş risk dərəcəsindən asılı olaraq, risklərin azaldılması məqsədilə qabaqlayıcı tədbirlər yerinə yetirilir.
- 3.5.** Risk dərəcəsinin ölçülməsi üçün meyarlar ƏL/TMM üzrə təyin olunmuş məsul şəxs tərəfindən müəyyən olunur.
- 3.6.** İnstitusional risk qiymətləndirilməsi prosesi ən azı ildə 1 dəfə ÖDŞ tərəfindən həyata keçirilir.
- ƏL/TMM qanununun 21.7-ci maddəsinə əsasən öhdəlik daşıyan şəxslər institusional risklərin qiymətləndirmə nəticələrini sənədləşdirməli və nəzarət orqanına təqdim etməlidir.

4. Riskin qiymətləndirilməsi üzrə prosesin həyata keçirilməsi

- 4.1.** ÖDŞ-in tətbiq edilən institusional risk qiymətləndirilməsi aşağıdakı proseslərdən ibarətdir:
- 4.1.1.** Bu Metodologiyanın 1 sayılı Əlavəsində qeyd edilən kateqoriyalar və meyarlar nəzərə alınmaqla qiymətləndirmənin aparılması;
- 4.1.2.** Qiymətləndirmə nəticəsində risklərin müəyyən edilməsi və risk dərəcəsinin təyin edilməsi.
- 4.2.** İnstitusional risk qiymətləndirilməsi aşağıdakı kateqoriyalar üzrə aparılır:
- 4.2.1.** ÖDŞ-in ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramının effektivliyi;
- 4.2.2.** Müştərilərə münasibətdə risklərin qiymətləndirilməsi;
- 4.2.3.** Əməliyyatlara münasibətdə risklərin qiymətləndirilməsi;
- 4.2.4.** Məhsul və xidmətlərə münasibətdə;
- 4.2.5.** Coğrafi yerləşmə üzrə risklərin qiymətləndirilməsi.
- 4.3.** Nəzarət tədbirlərinin effektivliyinin qiymətləndirilməsi bu Metodologiyanın 2 sayılı Əlavəsində göstərilən cədvələ əsasən həyata keçirilir.
- 4.4.** Qiymətləndirilmə meyarları 5 ballıq şkala ilə müəyyən edilir.
- 4.5.** Qiymətləndirmə nəticəsində müəyyən edilən risklər aşağıdakı cədvələ əsasən qruplaşdırılır:

Risk qrupu	Bal
-------------------	------------

Ən yüksək	4>5
Yüksək	3>4
Orta	2>3
Aşağı	1>2
Ən Aşağı	0>1

5. ÖDŞ-in ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramının effektivliyi üzrə qiymətləndirmə

- 5.1.** ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramının effektivliyi ÖDŞ-in bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirləri və onların adekvatlığını, o cümlədən, rəhbərliyin, işçilərin, struktur vahidlərinin və bu sahədə müəyyən edilən vəzifə əhatəliyinin qiymətləndirməsini nəzərdə tutur.
- 5.2.** ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramının effektivliyi aşağıdakı amillərin qiymətləndirilməsi nəticəsində müəyyən edilir:
- 5.2.1.** Daxili prosedurların qanunvericiliyə və standartlara uyğunluğu;
- 5.2.2.** ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərin qanunvericiliyə, daxili qaydalara və standartlara uyğunluğu;
- 5.2.3.** ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərin əhatəliyi və effektivliyi;
- 5.2.4.** Rəhbərliyin, işçilərin, struktur vahidlərinin ƏL/TMM üzrə hüquqları və vəzifə əhatəliyi;
- 5.2.5.** Məsul şəxsin müstəqilliyi;
- 5.2.6.** Məsul şəxsin və onun təbəçiliyində olan ƏL/TMM üzrə daxili nəzarət proqramının icrasına nəzarət edən struktur bölməsinin potensialının ÖDŞ-in fəaliyyətinə və həcminə, o cümlədən struktur bölməsinin iş yükünə uyğun olması;
- 5.2.7.** Məsul şəxsin (yaxud onu əvəz edən şəxsin) fəaliyyətinin effektivliyi, bilik və səriştələrinin səviyyəsi;
- 5.2.8.** Daxili auditin beynəlxalq standartlara uyğunluğu.

6. Müştəri riski kateqoriyası üzrə qiymətləndirmə

- 6.1. Müştəri riski müştərinin növündən, əməliyyatlardan və çatdırılma kanallarından hesablanmış potensial riskləri nəzərdə tutur.
- 6.2. Müştərinin riskinin qiymətləndirilməsində müştəri profili üzrə təyin edilən riski nəzərə alaraq aşağıdakı faktorlar üzrə risk balı təyin edilir:
 - 6.2.1. müştərinin benefisiar mülkiyyətçisinin düzgün müəyyən edilib-edilməməsi;
 - 6.2.2. müştəriyə gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiq edilib - edilməməsi;
 - 6.2.3. müştərinin açıq-aşkar heç bir iqtisadi məqsədi və ya mənfəəti olmayan mürəkkəb sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olub-olmaması;
 - 6.2.4. müştərinin sahibkarlıq fəaliyyətinin korrupsiya cinayətlərinin aləti olub-olmaması;
 - 6.2.5. müştərinin açıqlana bilməyən və ya mənbəyinin təsdiq edilməsi çətin olan əmlaka (təqdim edilən) və ya ümumilikdə sərvətlərə sahib olub-olmaması;

7. Əməliyyat riski kateqoriyası üzrə qiymətləndirmə

- 7.1. Əməliyyat riski müştərilər tərəfindən aparılan əməliyyatların ÖDŞ-də ƏL/TM üzrə yaratdığı risklərdir.
- 7.2. Risklərin müəyyən edilməsi məqsədilə ÖDŞ müştərilər tərəfindən həyata keçirilən əməliyyatları Risk meyarları üzrə qiymətləndirir.
- 7.3. Əməliyyat risklərinin qiymətləndirilməsi aşağıdakı meyarlara əsasən həyata keçirilir:
 - 7.3.1. əməliyyatın mürəkkəb, qeyri-adi olaraq iri həcmli olması;
 - 7.3.2. əməliyyatın növünə və aparılmasının xarakterinə görə ƏL/TMM baxımında yüksək risk kateqoriyasına aid olub - olmaması;
 - 7.3.3. açıq-aşkar iqtisadi və ya qanuni məqsədi olmayan əməliyyatların oxşar əməliyyat modelləri. Bu meyar müştəri profili üzrə risk qiymətləndirilməsi zamanı təhlil edilir;
 - 7.3.4. əməliyyatın xarakterinin və dəyərinin əhəmiyyətli dərəcədə müştəri profilindən kənara çıxması. Bu meyar müştəri profili üzrə risk qiymətləndirilməsi zamanı təhlil edilir;

- 7.3.5. əməliyyatın anonimliyə imkan verməsi;
- 7.3.6. əməliyyatın həyata keçirilməsi prosesinin qaydalara uyğun olması.

8. Məhsul/Xidmət riski kateqoriyası üzrə qiymətləndirmə

- 8.1. Məhsul/xidmət üzrə risk səviyyəsinin qiymətləndirilməsi zamanı aşağıdakı meyarlar istifadə edilir:
 - 8.1.1. məhsulun/xidmətin müştərinin benefisiar mülkiyyətçisini gizlətməyə imkan verib-verməməsinə;
 - 8.1.2. məhsulun/xidmətin müştərinin təqdim etdiyi əmlakının və ya ümumilikdə sərvətlərinin mənbəyini gizlətməyə imkan verib-verməməsinə;
 - 8.1.3. məhsulun/xidmətin ölkə risk qiymətləndirilməsində MMX-nın və (və ya) nəzarət orqanlarının yazılı göstərişlərində və ya sahəvi risk qiymətləndirilməsində yüksək ƏL/TM riskli olmasının qeyd edilib-edilməməsinə;
 - 8.1.4. məhsulun/xidmətin xüsusilə yüksək əməliyyat və ya investisiya dəyərində malik olub-olmamasına;
 - 8.1.5. məhsulun/xidmətin qeyri-adi mürəkkəbliyə malik olub-olmamasına;
 - 8.1.6. məhsul və xidmətlərin təqdim edilməsi/göstərilməsi parametrləri (limitlər, məhdudiyətlər, tətbiq sahəsi və s.).

9. İnstitusional risk qiymətləndirilməsinin nəticələrinin hesablanması qaydası

Öhdəlik daşıyan şəxslər mümkün ƏL/TM risklərinin müəyyənləşdirilməsi üçün mövcud müştəri profilləri üzrə təhlillərin aparılmasını, öz müştəri növü və ya onun əməliyyatları üzrə qiymətləndirmə meyarlarının, risk qrupunun və balının müəyyən edilməsini həyata keçirə bilər. Daha sonra, hər bir risk onun baş vermə ehtimalı və baş verdikdə itki və ya zərərin təsiri və ya dərəcəsi baxımından qiymətləndirilir və ölçülür. Belə ki, ÖDŞ müştəri növü və ya əməliyyatları üzrə qiymətləndirmə amillərini və meyarlarını (əlavə edilir) müəyyən edərək **İnstitusional risk qiymətləndirilməsinin nəticələrini** aşağıdakı qaydada hesablaya bilər:

Tutaq ki, öhdəlik daşıyan şəxsin 160 müştərisindən 25 sayında nağd əməliyyatlarının həcmi 20 - 100 min manat aralığında, 10 sayında 100 - 500 min manat aralığında, qalanlarının isə 500,0 min manatdan çox olmuşdur. Bu əməliyyatların mövcud qiymətləndirilmə meyarları üzrə 5 ballıq şkalaya görə risk balları “2, 3 və 4” müəyyən edilmişdir.

Nümunə:

ÖDŞ	Nağd əməliyyatın həcmi	Müştəri sayı	Əməliyyat üzrə risk balı			Risk dərəcəsi
			2	3	4	
Cəmi		50	4	6	40	
Mühasibat və vergi xidməti	20 000-100 000	4	4			3,7
	100 000-500 000	6		6		
	> 500 000 AZN	40			40	

Qiymətləndirmə nəticəsində müəyyən edilən risklər:	
Risk qrupu	Bal
Ən yüksək	4>5
Yüksək	3>4
Orta	2>3
Aşağı	1>2
Ən Aşağı	0>1

Hesablama qaydası: Nağd əməliyyatların həcminə uyğun gələn ÖDŞ-in müştərisinin sayı ilə həmin əməliyyatın risk balına hasili nəticəsində **Risk dərəcəsi** aşağıdakı kimi hesablanacaqdır:
$$(2 \times 4 + 3 \times 6 + 4 \times 40) / 50 = 3,7$$

Ehtimal * Təsir = Risk dərəcəsi

Mövcud (təbii) risk səviyyəsini müəyyən etmək üçün ehtimal və təsirin birləşdirilməsini həyata keçirmək olar. Təbii risk səviyyəsi qərarların qəbul edilməsinə və hansı tədbirlərin görülməyini müəyyən etməyə kömək etmək üçün istifadə edilə bilər. Bu addım müəyyən edilmiş və qiymətləndirilmiş risklərin necə idarə olunacağını müəyyən etməkdən ibarətdir. Aşağıda göstərilən risk matrisindən təbii risk balının necə əldə edildiyini görmək olar:

Risk Matrisi

Ehtimal / Təsir	Kiçik zərər (mimimum) (1)	Orta zərər (2)	Əsas zərər (ciddi) (3)
Yüksək ehtimal (3)	Orta 3	Yüksək 6	Yüksək 9
Ehtimal (2)	Aşağı 2	Orta 4	Yüksək 6
Ehtimal azdır (1)	Aşağı 1	Aşağı 2	Orta 3

İzahat:

Risk balı	Risk səviyyəsi	Açıqlama	Qalıq risk
6-9	Yüksək	Baş verməsi gözlənilir və ciddi nəticələrə səbəb ola biləcək. Cavab: Risk azalana qədər əməliyyata icazə verilməməsi.	Orta

3-4	Orta	Baş verməsi mümkündür və orta ağır nəticələrə səbəb ola bilər Cavab: Davam etmək olar, lakin riski azaltmaq üçün addımların atmaq.	Aşağı
1-2	Aşağı	Baş vermə ehtimalı azdır və kiçik və ya əhəmiyyətsiz nəticələrə səbəb ola bilər. Cavab: Davam etmək.	Aşağı

10. ƏL/TM riskinin idarə edilməsi və onun minimuma endirilməsinə yönəlmiş preventiv tədbirlər

10.1. Riskin müxtəlif səviyyələrinə (dərəcələrinə) malik olan müştərilərə münasibətdə xüsusi tədbirlər və prosedurların siyahısı ÖDŞ-in müştəriyə təqdim etdiyi xidmətlərin xarakterindən asılı olaraq, ÖDŞ-in ƏL/TMM üzrə məsul şəxsi tərəfindən müəyyən edilir. Eyni zamanda, bu cür tədbirlər Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericiliyinə, müştəri ilə bağlanmış müqaviləyə, habelə ÖDŞ-in daxili sənədlərinə zidd olmamalıdır.

10.2. ƏL/TM riskinin azaldılması və idarə edilməsi məqsədilə ÖDŞ tərəfindən aşağıdakı tədbirlər görülməlidir:

10.2.1. Müştərilərə dair:

- 10.2.1.1. Yüksək riskli müştərilərə və əməliyyatlara münasibətdə gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiq edilməsi;
- 10.2.1.2. Müştəri haqqında məlumatın yenilənməsi və risk səviyyəsinin yenidən nəzərdən keçirilməsi;
- 10.2.1.3. Müştəri, onun kontragentləri və əməliyyatları haqqında məlumatların hərtərəfli yoxlanılması;
- 10.2.1.4. Müştərinin yerləşdiyi ünvanda və ya faktiki ünvanda olub-olmamasının yoxlanılması;
- 10.2.1.5. Müştərinin və onun fəaliyyət dairəsinin, biznes strukturunun, onun əsas kontragentləri və əlaqəli tərəflərin hərtərəfli təhlili;
- 10.2.1.6. Müştərinin əməliyyatlarına davamlı monitorinqin tətbiq edilməsi;
- 10.2.1.7. Müəyyən edilmiş yüksək risk kateqoriyalı müştərilərlə işguzar münasibətləri yaratmaq və ya davam etdirməklə bağlı qərarın qəbul edilməsi məsələsinin məsul şəxs tərəfindən qaldırılması.

10.2.2. Əməliyyatlara dair:

- 10.2.2.1. Müştərilər tərəfindən aparılan əməliyyatların şübhəlilik meyarlarına müvafiq olaraq monitorinqinin aparılması və təhlili;
- 10.2.2.2. ƏL/TM-lə bağlı əsaslı şübhə yaradan əməliyyatlar barədə məlumatların müvafiq qaydalara uyğun MMX-ya göndərilməsi;

10.2.3. Məhsul/xidmət üzrə:

- 10.2.3.1. Məhsul/xidmətlər vasitəsilə aparılan əməliyyatlar üzrə monitorinqlərin aparılması;
- 10.2.3.2. Məhsul/xidmətin istifadəsinə dair limitlərin tətbiq edilməsi;
- 10.2.3.3. Məhsul/xidmətin istifadəsində risk əsaslı yanaşmanın tətbiq edilməsi.

10.2.4. Coğrafi yerləşmə üzrə:

- 10.2.4.1. Müştərinin və ya cinayətkarın daha az iqtisadi aktiv olan ərazidə əməliyyatları həyata keçirməsinin müəyyən edilməsi;
- 10.2.4.2. ƏL/TMM qanununa nəzarətin zəif olduğu ölkələr və ya bölgələrin müəyyən edilməsi;
- 10.2.4.3. Yüksək riskli ölkələrdən olan beynəlxalq alıcıların iştirak etdiyi əməliyyatların müəyyən edilməsi;
- 10.2.4.4. Alıcı və ya satıcının yerləşdiyi yerlə əmlakın yerləşdiyi yer arasında böyük coğrafi məsafənin olmasının müəyyən edilməsi;

11. Məsuliyyət

- 11.1. Metodologiyanın tələblərinin lazımınca yerinə yetirilməməsinə görə müvafiq struktur bölmələrin rəhbərləri və məsul əməkdaşları bilavasitə məsuliyyət daşıyırlar.

Əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində
İnstitusional risk qiymətləndirilməsinə dair Metodologiyaya
1 sayılı Əlavə

Müştəri növü üzrə qiymətləndirmə amilləri və meyarları

Meyarlar		Risk dərəcəsi (məxsusi risk)	Bal
Fiziki şəxslər	Aşağı riskli müştəri	Ən aşağı	1
	Rezident olan, digər xarici ölkə vətəndaşları	Orta	3
	Qeyri-rezident xarici ölkə vətəndaşları	Yüksək	4
	Yüksək riskli zonaların vətəndaşları , qeydiyyat, yaşayış və ya əsas fəaliyyət yeri həmin zonalarda olan şəxslər	Ən yüksək	5
	Xarici PEP	Ən yüksək	5
	Yerli PEP	Yüksək	4
	Üçüncü şəxsin maraqlarını təmsil edən fiziki şəxs	Orta	3
	İşsiz fiziki şəxs	Orta	3
	MUT tam tətbiq edilməmiş fiziki şəxs	Ən yüksək	5
	Davamlı yenilənmə tətbiq edilməyən fiziki şəxs	Ən yüksək	5
	Yüksək risk kateqoriyasına aid olan digər fiziki şəxslər	Yüksək	4

Hüquqi şəxslər	Təsisçisi xarici şəxs olan "FinTech" tipli hüquqi şəxslər (texnoloji vasitələrdən istifadə etməklə əhaliyə maliyyə (bank, elektron ticarət tipli) xidmətləri təqdim edən hüquqi şəxs)	Ən yüksək	5
	Qərargahı (baş ofisi) ofşor ölkədə qeydiyyatdan keçmiş hüquqi şəxslər	Ən yüksək	5
	Yüksək riskli zona hesab edilən ölkədə təsis edilən, idarə edilən və ya fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslər	Ən yüksək	5
	Yüksək riskli zonalarda qeydiyyatdan keçmiş bankda və digər ödəniş xidməti təchizatçılarında hesaba malik olan hüquqi şəxslər	Ən yüksək	5
	Qərargahı (baş ofisi) digər ölkədə qeydiyyatdan keçmiş hüquqi şəxslər	Yüksək	4
	Monitoring subyekti	Orta	3
	Müştərinin benefisiar mülkiyyətçisinin müəyyən edilə bilməməsi	ən yüksək	5
	Təsis edilmə tarixi 2 aydan az olan hüquqi şəxslər	Orta	3
	Trast tipli hüquqi şəxs	Yüksək	4
	Təsisçisi, nümayəndəsi və ya benefisiar mülkiyyətçisi yüksək risk kateqoriyasına aid olan hüquqi şəxslər	Ən yüksək	5
	Təsisçisi xarici PEP olan hüquqi şəxslər	Yüksək	4
	Təsisçisi yerli PEP olan hüquqi şəxslər	Yüksək	4

Təsisçisi yüksək riskli zona vətəndaşı , qeydiyyat, yaşayış və ya əsas fəaliyyət yeri həmin zonada olan şəxs olan hüquqi şəxslər	Ən yüksək	5
QHT-lər	Orta	3
Yüksək risk kateqoriyasına aid olan digər hüquqi şəxslər	Yüksək	4

İRQ Əlavə 1

Əməliyyatlar üzrə qiymətləndirmə amilləri və meyarları

Əməliyyat növləri	Risk dərəcəsi (məxsusi risk)	Bal
Nağd əməliyyatın məbləği 20000-100000 AZN	Aşağı	2
Nağd əməliyyatın məbləği 100000-500000 AZN	Orta	3
Nağd əməliyyatın məbləği > 500 000 AZN	Yüksək	4
İnternet üzrə ofşor ölkəyə köçürmə 0-20 000 USD	Yüksək	4
İnternet üzrə yüksək riskli zonaya (ölkəyə) köçürmə	Ən yüksək	5
İnternet üzrə digər xarici ölkəyə köçürmə 0-20 000 USD	Yüksək	4
İnternet üzrə ölkə-daxili köçürmə	Aşağı	2
İnternet üzrə ofşor ölkəyə köçürmə >20 000 USD	Ən yüksək	5
İnternet üzrə digər xarici ölkəyə köçürmə >20 000 USD	Yüksək	4
SWIFT üzrə ofşor ölkəyə köçürmə (internet istisna)	Ən yüksək	5
SWIFT üzrə ofşor ölkədən köçürmə (internet istisna)	Ən yüksək	5
SWIFT üzrə yüksək riskli zonaya (ölkəyə) köçürmə (internet istisna)	Ən yüksək	5

SWIFT üzrə yüksək riskli zonadan (ölkədən) köçürmə (internet istisna)	Ən yüksək	5
SWIFT üzrə digər xarici ölkəyə köçürmə (internet istisna) 0-20 000 USD	Orta	3
SWIFT üzrə digər xarici ölkədən köçürmə (internet istisna) 0-20 000 USD	Orta	3
SWIFT üzrə digər xarici ölkəyə köçürmə (internet istisna) >20 000 USD	Yüksək	4
SWIFT üzrə digər xarici ölkədən köçürmə (internet istisna) >20 000 USD	Yüksək	4
Əməliyyatın mürəkkəb, qeyri-adi olaraq irihəcmli olması	Ən yüksək	5
Əməliyyatın növünə və aparılmasının xarakterinə görə ƏL/TMM baxımında yükkək risk kateqoriyasına aid olub - olmaması	Ən yüksək	5
Əməliyyatın anonimliyə imkan verməsi	Ən yüksək	5
Əməliyyatın həyata keçirilməsi prosesinin qaydalara uyğun olmaması	Ən yüksək	5

İRQ Əlavə 1

Məhsul / Xidmət növü üzrə qiymətləndirmə amilləri və meyarları

Məhsul / Xidmət növü	Məxsusi risk	Bal
Anonimliyə imkan verilir	Ən yüksək	5
Müştərinin benefisiar mülkiyyətçisini gizlətməyə imkan verilir	Ən aşağı	1
Müştərinin təqdim etdiyi əmlakının və ya ümumilikdə sərvətlərinin mənbəyini gizlətməyə imkan verilir	Ən aşağı	1
Üçüncü şəxslərə ödənişlər etməyə imkan verilir	Yüksək	4
Özündə bir qayda olaraq nağd vəsaitlərin qəbulunu və ya ödənilməsinə ehtiva edilir	Yüksək	4
Ölkə risk qiymətləndirilməsində, MMX-nın və (və ya) nəzarət orqanlarının yazılı göstərişlərində və ya sahəvi risk qiymətləndirilməsində yüksək ƏL/TM riskli olmasının qeyd edilir	Ən yüksək	5
Əmlakın transsərhəd hərəkətinə imkan verilir	Ən yüksək	5
Yüksək həcmli və (və ya) çoxsaylı əməliyyatların yüksək tezlikdə həyata keçirilməsinə icazə verilir	Ən yüksək	5

Müştərinin öhdəlik daşıyan şəxsin minimum nəzarəti altında əməliyyat aparmağa icazə verilir	Ən yüksək	5
Məhsulun/xidmətin xüsusilə yüksək əməliyyat və ya investisiya dəyərinə malik olur	Ən yüksək	5
Məhsulu/xidməti tənzimləyən daxili qayda/prosedurun mövcudluğu	Ən aşağı	1
Qanunların / daxili qaydaların pozulması riskinin mövcudluğu	Ən yüksək	5

İRQ Əlavə 1

Çatdırılma kanallarının növü və xüsusiyyətləri üzrə qiymətləndirmə amilləri və meyarları

Çatdırılma kanalları	Məxsusi risk	Bal
Prosesi tənzimləyən daxili qayda/prosedurun mövcudluğu	Ən aşağı	1
Öhdəlik daşıyan şəxs müştərilərlə dolayı (vasitəçilərlə, xüsusi cari hesablar (pooled account) ilə və s.) olaraq işgüzar münasibətlər qurur	Ən yüksək	5
Məhsul/xidmət yeni və inkişaf edən texnologiyalar vasitəsilə təqdim edilir	Ən aşağı	1
Məhsullar/xidmətlər vasitəçilər və ya agentlər vasitəsilə təqdim edilir	Ən yüksək	5
Məhsullar/xidmətlər xarici yurisdiksiyalara təqdim edilib-edilməməsi	Ən yüksək	5
Qanunların / daxili qaydaların pozulması riskinin mövcudluğu	Ən yüksək	5

İRQ Əlavə 1

Coğrafi risk kateqoriyası üzrə Ölkələrin qiymətləndirilməsi amilləri və meyarları

	Ölkələr	Məxsusi risk	Bal
1	İran	Ən yüksək	5
2	Myanma	Ən yüksək	5
3	Koreya Xalq Demokratik Respublikası	Ən yüksək	5
4	Burkina Faso	Ən yüksək	5
5	Kamerun	Ən yüksək	5
6	Mozambik	Ən yüksək	5
7	Nigeriya	Ən yüksək	5
8	Konqo Demokratik Respublikası	Ən yüksək	5
9	Mərkəzi Afrika Respublikası	Ən yüksək	5
10	Sudan	Ən yüksək	5
11	Əfqanıstan	Ən yüksək	5
12	Haiti	Ən yüksək	5
13	İraq	Ən yüksək	5
14	Somali Respublikası	Ən yüksək	5
15	Liviya	Ən yüksək	5
16	Cənubi Sudan	Ən yüksək	5

17	Yəmən	Ən yüksək	5
18	Suriya	Ən yüksək	5

İRQ Əlavə 1

Coğrafi risk kateqoriyası üzrə Ölkələrin qiymətləndirilməsi amilləri və meyarları

Ölkə üzrə risk kriteriyası	Bəli	Xeyr
Amerika Birləşmiş Ştatlarının Xarici Aktivlərin İdarəedilməsi Ofisinin (OFAC) sanksiya siyahısı	5	1
FATF-ın yüksək riskli və əməkdaşlıq etməyən ölkələrin (ərazilərin) siyahısı	5	1
Azərbaycan Respublikasının yüksək riskli və əməkdaşlıq etməyən ölkələr (ərazilər) siyahısı və güzəştli vergi tutulan ölkələrin və ərazilərin siyahısı	5	1
FATF-ın qarşılıqlı qiymətləndirmə hesabatları	5	1
Avropa İttifaqının ƏL/TMM sistemində Strateji Çatışmazlıqları olan Yüksək Riskli Üçüncü Ölkələrin siyahısı və vergi məqsədləri üçün əməkdaşlıq etməyən ölkənin (ərazilərin) siyahısı	5	1
Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması üzrə Bazel Komitəsinin indeksi	5	1
Birləşmiş Millətlər Təşkilatının sanksiyalarının, embarqolarının və digər oxşar tədbirlərini müəyyənləşdirən siyahılar	5	1
Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin hesabatları	5	1

Əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə

Daxili nəzarət proqramının effektivliyinin qiymətləndirilməsi cədvəli

Qiymətləndirmə balı	Qiymətləndirilmə	Təsviri
4	Daxili nəzarət tədbirləri effektivdir	Nəzarət tədbirləri və vasitələri effektiv, sənədləşdirilmiş, şəffaf və başa düşüləndir, "orta" və daha yüksək səviyyəli risklər təhlil edilir və xüsusi risk üçün nəzərdə tutulmuş nəzarət tədbirləri ilə əhatə olunur. Nəzarət yaxşı sənədləşdirilib, prosesə inteqrasiya olunub, məsuliyyət sahələri şöbələrdə/məsul işçilər arasında aydın şəkildə bölüşdürülüb, nəzarət mütəmadi olaraq təhlil edilir və yenidən nəzərdən keçirilir və lazımi İT dəstəyi mövcuddur.
3	Daxili nəzarət tədbirləri qaneedicidir	Təhlil edilən risklərin əksəriyyəti nəzarət tədbirləri ilə əhatə olunur və risklərin azaldılması effektivdir. Bununla belə, sənədlərdə, tənzimləyicilərin nəzərdən keçirilməsində, nəzarət yoxlamalarında, dəqiq müəyyən edilmiş məsuliyyət sahələrində, proseslərin inteqrasiyasında və İT dəstəyində çatışmazlıqlar mövcuddur).

2	Daxili nəzarət tədbirləri effektiv deyil	Nəzarət prosedurlarında əhəmiyyətli çatışmazlıqlar var (Nəzarət "orta" və daha yüksək səviyyəli risklərin əhəmiyyətli hissəsini müəyyən etməyə imkan vermir. Nəzarət sənədləşdirmə ilə bağlı əhəmiyyətli çatışmazlıqlara malikdir, yenidən baxılmır (yoxlanılmır), məsuliyyət sahələri kifayət qədər müəyyən edilməyib, prosesə kifayət qədər inteqrasiya olunmur, kifayət qədər İT - dəstəyi almır).
1	Daxili nəzarət tədbirləri yoxdur	Daxili nəzarət tədbirləri mövcud deyil